

ЭТНАГРАФІЯ І ФАЛЬКЛОР

практычна невядомая айчыннай навуковай грамадскасці. «Продолжения записок» змяшчаюць каштоўнае апісанне беларускіх народных традыцый жыццезабеспячэння, якія бытавалі на тэрыторыі Полаччыны, Талачыншчыны, Аршаншчыны, Сенненшчыны, Шклоўшчыны, Мсціслаўшчыны, а таксама вакол і Магілёва і Віцебска.

ЛІТАРАТУРА

1. Севергин, В.М. Записки путешествия по западным провинциям Российского государства, или Минералогические, хозяйственные и другие примечания, učinённые во время проезда через оныя в 1802 году... / В.М. Севергин. – СПб.: Типография Императорской Академии наук, 1803. – 225 с.
2. Севергин, В. М. Продолжение записок путешествия по западным провинциям Российского государства, или Минералогические, технологические и другие примечания, učinённые во время проезда через оныя в 1803 году... / В.М. Севергин. – СПб.: Типография Императорской Академии наук, 1804. – 168 с.
3. Беларусь : у 8 т. / рэд.: В.К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск: Беларуская навука, 1999. – Т. 3: Гісторыя этналагічнага вывучэння / В.К. Бандарчык. – С. 31.
4. Цітоў, В.С. Народная спадчына: Матэрыяльная культура ў лакальна-тэрытарыяльнай разнастайнасці / В.С. Цітоў. – Мінск: Навука і тэхніка, 1994. – С. 168.

УДК 398:745(476)

**ХАРАКТЭРНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ВАКОННАГА І ДЗВЯРНОГА АЗДАБЛЕННЯ
Ў НАРОДНЫМ ДОЙЛІДСТВЕ БЕЛАРУСКАГА ПАДЗВІННЯ (ПА МАТЭРЫЯЛАХ
ПАЛЯВЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ “СТУДЭНЦКАГА ЭТНАГРАФІЧНАГА ТАВАРЫСТВА”)**

Ю.Т. ШЭТАК

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт, Мінск

На падставе аналізу матэрыялаў, сабраных падчас палявых даследаванняў РМГА “Студэнцкае этнаграфічнае таварыства”, былі выяўленыя і апісаныя спецыфічныя архітэктурныя рысы такіх структурных элементаў традыцыйнага народнага жылля як дзверы і вокны, іх рэгіянальныя і лакальныя адметнасці. Адлюстраваныя асноўныя асаблівасці канструкцыі і аздаблення, характэрныя для Падзвіння. Прыводзіцца разгляд некалькіх найбольш выразных і цікавых узораў драўляных цяслярных вырабаў, зафіксаваных у рэгіёне.

Мэтаю працы з’яўляецца выяўленне характэрных асаблівасцяў ваконнага і дзвярнага аздаблення ў традыцыйным дойлідстве беларускага Падзвіння.

Акрэсленае пытанне з’яўляецца адным з тых, якія звычайна застаюцца па-за спецыяльным фокусам увагі даследчыкаў народнай архітэктуры і існуюць хіба ў якасці складовай часткі комплекснага агляду. Між тым у прыёмах аздобы, характары арнаметаў і архітэктурных стыляў выяўляецца нацыянальная своеасаблівасць жылля. Падобныя характарыстыкі жылых і гаспадарчых пабудоў, абумоўленыя, але не залежныя наўпростую ад географічных або гаспадарчых фактараў развіцця жылля настолькі, каб аўтаматычна цалкам абнаўляцца пры пераездзе або змене сацыяльнага статусу носьбіта-гаспадара, дастаткова паслядоўна адлюстроўваюць этнічную прыналежнасць той ці іншай групы насельніцтва, судзейнічаючы тым самым даследаванню этнічных працэсаў [1, с. 52]. Архітэктура асобных будынкаў і вобраз паселішча ў цэлым фарміраваліся паводле тых жа лакальных пануючых уяўленняў пра адпаведныя функцыю і прыгажосць, паводле якіх арганізавалася усё духоўнае і прадметнае напаўненне жыцця чалавека. Часам індывідуальны будынак як артэфакт набываў сапраўды калектыўную сутнасць – у выпадку з практыкай старажытнага звычая дапамогі талакою ва ўзвядзенні хаты. Разам з тым, кожны выраб мае ўласную індывідуальнасць як адбітак ручной працы асобнага майстра, якім да таго ж нярэдка з’яўляўся гаспадар хаты. Таму пры ўсёй агульнасці лакальных прыёмаў кожны прадмет традыцыйнага дойліства і мастацтва ў цэлым з’яўляецца ўнікальным.

Вызначэнне этнічнай спецыфікі культурных з’яў, і асабліва яе адметных рэгіянальных рысаў немагчыма без непасрэднага этнаграфічнага вывучэння ў полі [1, с. 8]. Рэспубліканскае грамадскае аб’яднанне “Студэнцкае этнаграфічнае таварыства” пачынаючы з 1998 г. правяло 11 этнаграфічных экспедыцый у разглядаемым рэгіёне і вакол іх (генетычна звязаных з ім памежжах), на падставе чаго быў сабраны вялікі аб’ём інфармацыі, які лёг у аснову гэтага даследавання. У выніку былі ахоплены наступныя раёны: Лепельскі (1998 г.), Гарадоцкі і Усвяцкі (1999 г.), Сенненскі і Талачынскі (2000 г.), Крупскі (2001),

Себежскі (Пскоўская вобласць Расіі, 2002 г.), Лёзненскі (2005 г.), Вушацкі, Лепельскі і Докшыцкі (2006 г.), Суражскі (Латгалія, 2007 г.), Чашніцкі (2008 г.), Сенненскі (2009 г.), Докшыцкі (2012 г.).

У сілу натуральнай хады і законаў уздзеяння часу з кожным годам у сельскай мясцовасці памяншаецца колькасць жылых вёсак, асабліва маладворных (характэрных для Падзвіння) і асобных будынкаў. У найбольшай ступені гэты працэс закранае элементы вонкавага і ўнутранага дэкаратыўнага аздаблення, якія таксама знікаюць, прытым у дамах з гаспадарамі нават часцей, чым у нежылых, па прычынах разбурэння, пераробак і рамонтаў. Між тым, упрыгожванне напрыклад гаспадарчых пабудов часта абмяжоўвалася толькі формаю вокнаў і малюнкам палатна дзвярэй, таму страта такіх элементаў аўтаматычна “абязлічвала” пабудову [2, с. 40]. А паколькі ваконныя і ў найбольшай ступені дзвярныя цяслярныя вырабы з’яўляюцца прадметамі штодзённага пабытовага выкарыстання, менавіта яны ўсё часцей замяняюцца сучаснымі функцыянальнымі навінкамі фабрычнай вытворчасці, якія канешне не прыстасоўваюцца пад лакальныя эстэтычныя звычаі. Аднак што тычына рэгіёна Падзвіння, то ў цэлым варта адзначыць даволі ўпэўненую ўстойлівасць цяслярных традыцый да часавых трансфармацый.

На развіццё ўсіх форм дэкора ў беларускім жытле істотнае ўздзеянне аказалі асаблівасці арганізацыі двара і хаты, а таксама агульныя прынцыпы планіроўкі паселішчаў. Дэкаратыўна-мастацкія рашэнні існуюць не самі па сабе, але ў арганічнай повязі з планава-кампазіцыйнай структурай [3, с. 100–101]. У выпадку Падзвіння агульныя планіровачныя прынцыпы нарадзіліся з шматвекавага досведу пражывання на складаным узгорыстым перасечаным рэльефе і адпавядалі гаспадарчай рацыянальнасці. Так, неабходнасць затуліць унутраныя прасторы (падворак, памяшканні) ад халоднага ветра і забяспечыць найлепшы інсалацыйны рэжым уздзейнічала на ўзнікненне праёмаў не менш, чым традыцыйныя вераванні. Найлепш гэтым задачам адпавядаў такі тып сядзібнай забудовы як двор-комплекс, форма якога арганічна звязвалася з прыродным атачэннем, таму мела асіметрычнае вырашэнне. Найперш гэта мог быць або вяночны двор, дзе жылыя і гаспадарчыя пабудовы размяркоўваюцца без разрываў па трох баках простакутнага ці квадратнага двара (чацвёрты бок замыкаўся глухой брамай з весніцамі [4, с. 34] (мал. 1). Або ўсе шчыльна злучаныя пабудовы мелі ў цэнтры крыты двор (вядомы толькі ў гэтым беларускім рэгіёне) [5, с. 67]. Пазней з’явіліся і таксама распаўсюдзіліся на Падзвінні іншыя формы арганізацыі двароў – сядзіба з двухшэрагавай сувяззю і, радзей, трохшэрагавай. Радзей можна было сустрэць сядзібы пагоннага тыпу, звязаныя з планіраваннем вулічна-палосавых вёсак. А з пачатку ХХ ст. у разглядаемым рэгіёне, як і паўсюль на Беларусі, пашырыўся і стаў дамінуючым тып сядзібы з незвязанымі паміж сабой пабудовамі.

Мал. 1. Вяночны двор у Лепельскім раёне. Экспедыцыя 1998 г.

ЭТНАГРАФІЯ І ФАЛЬКЛОР

Для архітэктуры Падзвіння характэрныя маладворныя сельскія пасяленні (раней стандартная вёска складалася з 5 – 7 сядзібаў), і асіметрычныя рашэнні, уласцівыя, як было заўважана вышэй, для навакольных маляўнічых краявідаў і складанага рэльефу рэгіёна. Пры гэтым восевыя прыёмы кампанавання планаў і тэктонікі фасадаў сустракаюцца даволі рэдка, толькі як фрагментарныя, якія дапаўняюць свабодныя вырашэнні аб'ёмаў. Таму фронтальная кампазіцыя як успрыняцце збудавання з аднаго выбранага боку тут была развітая слаба. Па гэтай прычыне галоўнаму фасаду, як правіла, не надавалася шмат спецыяльнай увагі [2, с. 21]. У цэлым у аб'ёмна-планіровачных рашэннях сядзібных комплексаў і асобных пабудов Паазер'я здавён прасочвалася памкненне да выкарыстання замкнёных схем, калі пабудовы ставіліся такім чынам, каб схваць іх ад вонкавага позірку, прытым адначасова і экстэр'ерна, і ў памяшканнях [2, с. 19–20]. Гэтае імкненне да захавання своеасаблівай інтымнасці праяўлялася на ўсіх узроўнях арганізацыі: на буйным – у маладворнасці паселішчаў, а на дробным – як у арганізацыі адзінага ўваходу для хаты і гаспадарчых прыбудов, так і ў невялікай колькасці вокнаў. Традыцыйнай была наяўнасць трох вокнаў: аднаго – у тарцовай і двух – у падоўжнай сцяне, якая выходзіла на падворак.

Даследчык народнай архітэктуры Іван Хіцько па агульных кампанентах жылга вылучае на Падзвінні два асобныя арэалы. Гэта Навагрудзка-Мядзельскі комплекс (склаўся на паўднёвым захадзе Віцебскай вобласці і паўночным захадзе Мінскай вобласці) і Полацка-Віцебскі комплекс. Для першага сталі вельмі характэрнымі адкрытыя двары з адна- і двухшэрагавым размеркаваннем пабудовы. Галоўным акцэнтам бакавога фасада, павернутага да вуліцы, з'яўляецца веранда (верагодна, раней гэта мог быць уваход з крытым ганкам). У 50-я – 80-я гг. XX ст. выразна ўскладніўся малюнак ваконных пераплётаў веранды, сюды часцей сталі ўводзіцца раслінныя формы (веранды ў Докшыцах, Шаркаўшчыне, Бягомлі, Ніўках (Мядзельскі р.)). Слабае развіццё разнаго дэкору тут кампенсуецца багатай аздобай сцен і кутаў [3, с. 103–104]. У параўнанні з усходняй часткай рэгіёна больш распаўсюджаны простакутныя і сандрыкавыя ліштвы (Докшыцы, Вушачы, в. Ваўкалата, в. Старыя Габы Мядзельскага р.). Вельмі часта ў выпадку менавіта з аднашэрагавым, а таксама пазнейшым асобным размяшчэннем сядзібных пабудов, да адной са сцен хаты, якая звычайна робіцца глухой, па старадаўнім звычаі прыбудовуваўся хлёў без вакна або асобных дзвярэй, які накрываўся аднаскільным працягам страхі ўласна хаты. Цяпер гэтае памяшканне вельмі рэдка выкарыстоўваецца як хлёў, амаль выключна як сховішча, камора [6, с. 73].

Цікавае спалучэнне іманентнага і творчага асэнсавання лакальных мастацкіх прынцыпаў драўлянага дойлідства можна ўбачыць у в. Нябышына Докшыцкага раёна: характэрная веранда перажыла трансфармацыі адразу ў вакно і дзверы і ў бакавой праекцыі “зраслася” з плашчынёй сцяны. Але візуальна гэта спласчэнне аб'ёма шчодро кампенсуецца шалёванымі ваканіцамі і, асабліва, яскравым блакітным колерам на агульным нефарбаваным фоне сцяны (мал. 2).

Для паўночнага ўсходу Беларусі традыцыйна тыповымі з'яўляліся вяночныя двары. Тут багатае пластычнае вырашэнне атрымліваюць франтонападобныя і надбудаваныя ваконныя ліштвы. Напрыклад у вёсках Себежскага раёна Расійскай Федэрацыі можна ўбачыць франтонападобныя ліштвы, як бы прадубляваныя ў два ярусы, калі верхні навісае над ніжнім. У рэгіёне своеасаблівае развіццё атрымалі арачныя падсеневыя ўваходы, дэкарыраваныя ажурнай і рэльефнай разьбой з багатай колеравай аздобай. Веранды не атрымалі дэкарагійнага развіцця. Варта адзначыць, што менавіта тут вядучая роля ў дэкоры жылга належыць аконным ліштвам і параднаму ўваходу [3, с. 106].

У цэлым па абодвум абазначаным вышэй арэалам бачна, што на Паазер'і (падобна, як і ў Панямонні і Цэнтральнай Беларусі), у дэкоры дома абавязкова вылучаўся нейкі адзін элемент – або вокны, або дзверы, або франтон. Астатнія аздабленні кампазіцыйна яму падпарадкоўваліся [2, с. 40].

Ваконныя і дзвярныя праёмы з'яўляюцца важнымі складнікамі зруба. Гэта выразныя элементы збудавання, і іх заўсёды імкнуцца падкрэсліць, дадаткова аформіць [2, с. 51]. Карані гэтай з'явы традыцыйна палягалі не толькі ў эстэтычных патрэбах, але і ва ўвазе да сімвалічнай ролі праёмаў, асабліва ваконных, якія ўяўляліся ў якасці памежжа з адрознай ад чалавечай рэальнасцю, што ўтрымлівала ў залежнасці ад сітуацыі прадстаўнікоў боскай або інфернальнай сферы і свету памерлых [7, с. 284]. Таму дэкор апрача ўсяго меў важную засцерагальную функцыю, што адбівалася на сюжэтах яго аздаблення. У ваконным дэкоры сустракаюцца геаметрычныя, салярныя, заморфныя, раслінныя, побытавыя матывы. Вокны і дзверы часта фігуруюць ў вуснай народнай творчасці: песнях, казках, прыказках. Важнасць ролі праёмаў падкрэслівае той факт, што сам дом у фальклорных тэкстах часам метанімічна абазначаецца праз вакно [8, с. 140].

Мал. 2. Фрагмент хаты ў в. Нябышына Докшыцкага раёна. Экспедыцыя 2012 г.

Вокны развіліся ў вясковым дойлідстве з вентыляцыйна-светлавой адтуліны. Пасля далучэння да яе драўлянай засаўкі ўзнікла валакавое акно. Яго наступнік – сучаснае акно – з’яўляецца на мяжы XIII – XIV стст., і складаецца з каробкі (шэфляда), якая акаймоўвае прарублены ў сцяне ваконны праём з рамай на тры-чатыры-шэсць шыбак (балонак), падваконнікам і ліштвямі, што прыкрываюць асадачныя пазы [9, с. 17]. Паводле класіфікацыі Івана Хілько ліштвы бываюць простакутныя, простакутныя з падваконным дэкорам, сандрыкавыя, сандрыкавыя надбудаваныя, франтонападобныя [3, с. 101]. Адрозненні ў абрысах ліштваў на тэрыторыі разглядаемага рэгіёна прыведзеныя ў тэксце вышэй.

У дэкаратыўнай апрацоўцы элементаў жылля вызначальную ролю мае дамовая разьба, якая сёння шырока прадстаўленая ў рэгіёне ў розных кшталтах і іх спалучэннях. Гэта пляскатавыемкавая разьба (геаметрычная або кантурная), пляскатарэльефная, рэльефная, прапільная, ажурная, скульптурная (выкарыстоўваецца рэдка і толькі ў асобных элементах), глухая, камбінаваная [10, с. 195–201]. На Падзвінні ў аздобе праёмаў пляскатавыемкавае і скразное выпільванне традыцыйна пераважае над астатнімі відамі. Варга заўважыць, што распаўсюджванню ў дэкараванні жылля скразной прапільнай разьбы судзейнічала тое, што з сярэдзіны XIX ст. на тэрыторыі Беларусі ў шырокім выкарыстанні з’яўляецца лобзік [2, с. 42].

На малюнку 3 мы бачым акно на гарышчы дома ў Вушацкім раёне, аформленае ў тыповую для лакальнай традыцыі сандрыкавую ліштву з вылучэннем падваконнага контура. Тут спалучаецца плоскавыемкавая геаметрычная разьба з зубчыкамі і ромбам у цэнтры з кантурным выпільваннем. Негледзячы на тое, што франтон і ліштва непафарбаваныя, прыёмы апрацоўкі драўніны, выкарыстанне яе фактурных уласцівасцяў дазволілі адносна сціплымі сродкамі дасягнуць візуальнай выразнасці, далікатнай разнастайнасці. Тонка ўлаўліваючы асаблівасці незамысловай пластыкі зруба, будаўнікі ўмела выкарыстоўваюць кантрастнае супрацьпастаўленне дробнай дэталі абшырным плашчынам сцен [2, с. 51].

Цікавую пляскатарэльефную ажурную разьбу ліштваў можна знайсці ў пасёлку Шаркаўшчына, прытым ажурнасць дадаткова падкрэслена колерам асобным для завітоў і для фона. Манахромнае вылучэнне “карункаў” ліштваў белым колерам на агульным цёмным тле пашыранае ў Чашніцкім раёне (гл. мал. 3).

Мал. 3. Вокны ў Чашніках. Экспедыцыя 2008 г.

На франтоне некалькіх хат у в. Нябышына Докшыцкага раёна частка разьбы ўяўляе з сябе выяву дзвюх птушак, якія ляцяць насустрач адна адной, і адасобленая ад даволі сціплай працакутнай з фігурным нізам ліштвы. Такія ўзоры сведчаць пра павелічэнне ролі пластычнага дэкару ў аздабленні фасада.

У традыцыйнай архітэктуры Падзвіння аканіцы менш распаўсюджаныя, чым ліштвы. Але часам сустракаюцца і бываюць усіх вядомых канфігурацый: шчытовыя, шаляваныя, філянговыя і жалюзныя [3, с. 101]. Шаляваныя такім чынам, што кожная дошка як бы дэкараваная елачкай, аканіцы былі зафіксаваныя ў латгалскай вёсцы Парэчча. Пры гэтым сама ліштва была аздаблена зверху сандрыкам-“каронай” і каплепадобнымі спускамі бакавых дошак рамы ўнізе.

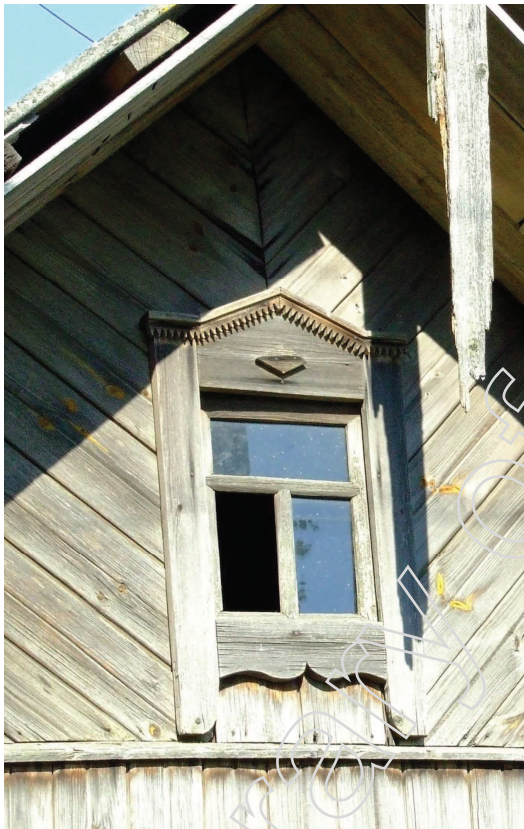
Дзверы, як правіла, з’яўляюцца кампазіцыйным цэнтрам фасада [2, с. 52]. На Падзвінні для іх тыповым з’яўляецца даволі сціплае аздабленне, якое дасягаецца сродкамі выразнасці фактуры самога матэрыялу драўніны, што часам стварае вельмі цікавыя аптычныя і светлаценевыя эфекты. Выкарыстоўваюцца традыцыйны прыём ўзаемападпарадкавання канструкцыі і мастацкай пластычнасці архітэктурнай формы, характэрны для зладжання драўляных дзвярэй яшчэ са старажытнасці.

Пад агульным уплывам прагрэсу: змен у тэхналогіях, сельскай гаспадарцы, побытавым укладзе вёскі, – адбыліся зрухі і ў народным дойлідстве. Прыблізна да сярэдзіны 30-х гг. XX ст. у сядзібных дамах, у адрозненне ад традыцыйнай сялянскай хаты, павялічылася колькасць і памеры пакояў [4, с. 35]. Гэта непасрэдным чынам паўплывала на наяўнасць вокнаў, якіх раней звычайна рабілася тры, радзей чатыры на ўсю хату. А сёння на Падзвінні, таксама ў сувязі з панаваннем тыпу сядзібы з незвязанымі пабудовамі, замацавалася ідэя размяшчэння жылога дома да вуліцы тарцом, у якім зроблена адно, два ці тры вокны [6, с. 30]. Для параўнання: раней столькі хапала на ўсю хату.

Ужо з 60-х гг. XX ст. у індывідуальным і сядзібным будаўніцтве шырока выкарыстоўваюцца тыповыя праекты [4 с. 36]. Станоўчы з аднаго боку факт індустрыялізацыі будаўніцтва меў аднак

уніфікуючыя, разбуральныя наступствы з гледзішча лакальных асаблівасцей архітэктуры жылга. Ужыванне новых матэрыялаў (цэглы, шлакабетону) у сельскім будаўніцтве выклікала змены ў дэкаратыўных элементах. З канца XX ст. можна назіраць наступны перыяд індывідуалізацыі будаўніцтва, які аднак вызначаецца адыходам ад традыцыйных мясцовых узораў на карысць запазычанню з іншых крыніц самага шырокага спектру. Зрэшты, у сельскім будаўніцтве на Падзвінні назіраецца тэндэнцыя аддаваць перавагу традыцыйным упрыгожванням ці імітацыі пад іх. Так, часам у цагляных ці шлакабетонных дамах пры дапамозе мастацкага роспісу ствараецца ілюзія наяўнасці традыцыйных аконных ліштваў [6, с.70]. (в. Падворышча Сенненскага раёна). Яшчэ варта адзначыць, што для ранейшай драўлянай архітэктуры не была ўласціваю пафарбоўка канструктыўных элементаў сядзібы (мал. 4). Але яна стала фактычна абавязковай пасля распаўсюджвання ашалёўкі сцен. Так, напрыклад, у г. Сянно на вул. Машэрава можна ўбачыць паліхромнае аздабленне дома: жоўтая з чырвоным сцяна мае праёмы з блакітна-белымі ліштвымі. Але ўжо ў хаце на вул. імя Назаранка на жоўтай з сінім сцяне знаходзяцца непафарбаваныя драўляныя сандрыкавыя лішты з падваконным дэкорам. А на прыкладзе акна сучаснага дома ў в. Чарэя Чашніцкага раёна пры ўсім надзвычайным буянні аздабы і фарбаў, з дапамогай якіх да лішты яшчэ нібыта дадаюцца большыя плашчыні, варта адзначыць даволі стрыманы набор базавых форм, з якіх складаецца кампазіцыя (мал. 5).

Мал. 4. Акно на гарышчы дома ў Вушацкім раёне.
Экспедыцыя 2006 г.

Мал. 5. Вакно ў в. Чарэя Чашніцкага раёну.
Экспедыцыя 2008 г.

Што тычына разьбы, то традыцыйныя матывы сёння папаўняюцца новымі сюжэтамі, звычайна абстрактнага або гаспадарча-побытавага характару. Сустрэкаюцца таксама элементы савецкай сімволікі, як напрыклад, у цэнтры сандрыка лішты дома ў в. Канстанцінава Мядзельскага раёна.

У цэлым можна падсумаваць, што нягледзячы на перамены ў традыцыях вясковага будаўніцтва пад уніфікуючым уплывам дасягненняў часу і сусветных мастацка-стылістычных тэндэнцый апошніх стагоддзяў, гісторыка-этнаграфічны рэгіён Падзвінне захавваў сваю індывідуальнасць у элементах народнай архітэктуры.

Культурны ландшафт, які вызначае этнакультурнае аблічча краіны, мае мноства складнікаў рознага маштабу, аднымі з якіх з'яўляюцца спецыфічныя рысы народнага дойлідства. Яны праяўляюцца ў рэгіянальнай унікальнасці асобных архітэктурна-мастацкіх і канструктыўных прыёмаў народнага

ЭТНАГРАФІЯ І ФАЛЬКЛОР

будаўніцтва. Сёння ва ўмовах паўсюднай уніфікацыі дойлідства дагэтуль прасочваецца індывідуальнасць гісторыка-этнаграфічнага рэгіёна Падзвінне, якая складалася цягам стагоддзяў пад уздзеяннем мясцовых будаўнічых і эстэтычных традыцый, прыродна-геаграфічных чыннікаў, гістарычных умоў. Назіраюцца лакальныя адрозненні ў архітэктуры пабудовы паўднёва-заходняй і паўночна-ўсходняй часткі рэгіёна, прычым у апошняй вядучая роля ў дэкоры жылга належыць менавіта аконным ліштвам і параднаму ўваходу.

У аздобе ваконных праёмаў пераважаюць прастакутныя, сандрыкавыя, франтонападобныя і надбудаваныя ваконныя ліштвы; дамінуе пляскатавыемкавае і скразное выпільванне; часам ёсць ваканіцы. У дэкоры сустракаюцца геаметрычныя, сальярныя, зааморфныя, раслінныя, побытавыя матывы, таксама элементы савецкай сімволікі. Тыповым з'яўляецца даволі сціплае аздабленне дзвярэй, якое дасягаецца сродкамі выразнасці фактуры матэрыялу драўніны.

Для ўзораў драўлянага вясковага жылга насельніцтва Падзвіння, і больш ранніх і новых, характэрны адзіны штырх – стрыманасць дэкаратыўнага аздаблення, якое грунтуецца галоўным чынам на вядучай ролі канструкцыі, якую толькі падкрэсліваюць элементы ўпрыгожання.

ЛІТАРАТУРА

1. Громов, Г.Г. Методика этнографических экспедиций / Г. Г. Громов. – М.: Издательство Московского университета, 1966. – 119 с.
2. Сергачев, С.А. Белорусское народное зодчество / С.А. Сергачев. – Минск: Ураджай, 1992. – 422 с.
3. Хитко, И.П. Архитектурно-декоративные ансамбли народного жилища (1950–80 годы) / И.П. Хитко // Каштоўнасці мінуўшчыны : матэрыялы навук.-практ. канф., Мінск, 15 мая 2003 г. / Знамяне ; пад рэд. С.В. Марцэлева. – Мінск, 2003. – Вып.7 : Праблемы захавання і рэстаўрацыі помнікаў драўлянага дойлідства. – С. 100–108.
4. Малков, И.Г., Влияние традиций деревянного зодчества на архитектуру сельского усадебного дома / И.Г. Малков, Д.П. Ковалев // Каштоўнасці мінуўшчыны : матэрыялы навук.-практ. канф., Мінск, 15 мая 2003 г. / Знамяне ; пад рэд. С.В. Марцэлева. – Мінск, 2003. – Вып.7 : Праблемы захавання і рэстаўрацыі помнікаў драўлянага дойлідства. – С. 33–39.
5. Цітоў, В.С. Этнаграфічная спадчына: Беларусь: Краіна і людзі / В.С. Цітоў. – 2-е выд. – Мінск : Беларусь, 2001. – 208 с.
6. Бандарчык, В.К. Беларуская народная жылля / В.К. Бандарчык. – Мінск : Навука і тэхніка, 1973. – 286 с.
7. Лобач, У.А. Міф. Прастора. Чалавек : традыцыйны культурны ландшафт беларусаў у семіятычнай перспектыве / У.А. Лобач. – Мінск : Тэхналогія, 2013. – 510 с.
8. Невская, Л.Г. Балто-славянское причитание: реконструкция семантической структуры / Л.Г. Невская // Исследования в области балто-славянской духовной культуры : (Погребальный обряд) / Наука ; под ред. В.В. Иванова, Л.Г. Невской. – М., 1990. – С. 135–146.
9. Гуркоў, У.С. Народнае дойлідства / У.С. Гуркоў, С.Ф. Цярохін, С.А. Сергачоў // Помнікі этнаграфіі: Методыка выяўлення, апісання і збірання / Беларус. Добраахвот. т-ва аховы помнікаў гісторыі і культуры, Сектар этнаграфіі Ін-та мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР ; пад рэд. В.К. Бандарчыка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1981. – С. 6–30.
10. Афанасьев, А.Ф. Резьба по дереву: уроки мастерства / А.Ф. Афанасьев. – М.: Культура и традиции, 2001. – 256 с.